

Українські діти мають дитячий центр

У Кошицях відкрили новий денний центр для дітей українських біженців. Використовується особливо для мам, яким потрібно щось оформити протягом дня або шукають роботу.

Хоча вільних місць у садочках у місті поки що було досить, місця вже заповнюються. Тому такі центри виправдані. Вони не працюють як класичні дитячі, оскільки в них, наприклад, не готують їжу.

Центром на площі Марафону миру керує Вікторія Бондаренко, яка перебуває у Словаччині трохи більше

трьох років. «Ми хочемо підтримати матерів, у яких тут нікого немає, коли потрібно щось оформити. Вони можуть привезти дитину сюди, а ми про неї подбаємо. Також ми готуємо спільні заняття для мам з дітьми, де будемо разом щось створювати і заодно вивчати словацьку мову», – описує причини створення центру пані Вікторія. При цьому вона згадує, що коли вона приїхала в Кошиці в мирний час, їй було важко піти і думати про щось, крім дітей. І саме цей досвід став головною причи-

ною відкриття цього закладу.

Діти можуть приходити до центру на чотири години у дві зміни з 8:00 до 12:00 та з 13:00 до 17:00. Дві українські вчительки, які також виконували цю роботу вдома, піклуються про них у кожній зміні. У матерів велика зацікавленість у розміщенні дітей у центрі. Кількість може бути біля 12 дітей. «Хотілося б більше, але це приміщення, яке ми орендували на три місяці безкоштовно, більше дітей не вміщає. Але ми дуже вдячні Карпатській фундації та району Кошиці-Старе Місто, які допомогли нам з обладнанням», – каже пані Вікторія.

Дві кімнати в центрі обслуговують дітей від трьох до шести років. Оскільки у них немає місця для кухні, мами завжди готують дітям їжу, яку можна зігріти і подати в центрі. «Ми купили ще п'ять ліжечок, на яких діти можуть відпочити та спати при необхідності. Але ми б хотіли в майбутньому відкрити класичний дитсадок», – зазначила Вікторія Бондаренко, яка не лише керує центром, а й активно в цьому допомагає.

Я. В.

▲ Сцена з вистави.

На сцені театру – вистава українською мовою

8.4.2022 року на сцені прашівського Театру Олександра Духновича відбулась прем'єра п'єси лауреата Нобелівської премії з літератури, італійського прозаїка і драматурга Луїджі Піранделло «Шість персонажів шукають автора».

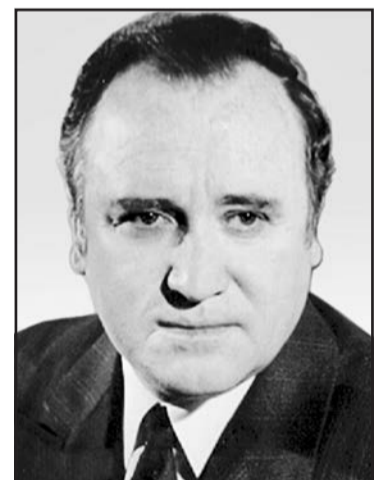
Цю п'єсу автор написав ще в 1921 році, проте вона і досі дуже актуальна.

Автор поринає у внутрішній світ людини, яка в плінні років одягає безліч масок, які доводиться надягати їй в залежності від життєвих обставин. Як зазначають критики, ця п'єса з найбільшою повнотою відбила пошуки автора і стала своєрідним його маніфестом.

Дійові особи п'єси розділені на дві групи: Актори і Персонажі ще ненаписаної комедії, яким, на думку ав-

тора, краще б надіти маски, які виражають найбільше їх почуття (Батько – доктори сумління, Пасербица (Невласна дочка) – мстивість, Мати – страждання). Якщо в першій групі розпоряджається Директор (він же режисер), то серед персонажів – Батько, який і привів свою сім'ю в театр, так як переконаний, що драма укладена в них самих, і їм не терпиться представити бурхливі в них пристрасі.

Роль Батька виконав Любомір Миндош, Матері – Ярослава Сисак, Невласної дочки Зузка Ковальчикова. В ролі Сина виступають Мартин Оравець / Ладислав Ладоміряк, роль Режисера виконує Василь Русиняк. Режисер – Марин Дір.

ми. Життя вирішило, що обидва роди мистецтва розвивав одночасно усе життя, далі писав п'єси і поезію і, як на мене, добре зробив. Чи був кращим поетом або драматургом, важко сказати, але збагатив обидва роди нашої літератури.

У п'єсі «Одного чудового дня» В. Гайний намагався вивести на сцену позитивного героя в образі інженера Дртіла. Жаль, персонаж Дртіл вийшов дещо прямолінійно, спрощено. Так тоді писали, створювали позитивних героїв й інші досвідчені автори не лише в ЧСР, але у всьому соцтаборі. Дещо краще вийшли негативні персонажі – американські

(Продовження на 2 стор.)

В Ужгороді демонтували пам'ятник

В Ужгороді, в реакції на агресивні дії Росії проти України, вирішили демонтувати пам'ятник російському поету Олександрі Пушкіну, який розташований у центрі міста. Відповідне рішення прийняли депутати міської ради під час позачергової сесії у п'ятницю, 8 квітня.

Погруддя Олександра Пушкіна було розташоване у центрі Ужгорода, поблизу набережної Незалежності.

Зазначимо, у четвер, 7 квітня, у Мукачеві демонтували погруддя Олександрі Пушкіну та меморіальну дошку із ЗОШ №1, яка раніше відмовилася від імені російського поета. Раніше на засіданні міського виконавчого комітету прийняли рішення про демонтаж пам'яток історії та монументального мистецтва місцевого значення, які мають стосунок до російських та радянських діячів культури, мистецтва, політики.

Мер Мукачеве Андрій Балюга заявив про наміри перейменувати майже 90 вулиць, скверів, площ та провулків на території громади, які ма-

ють назви, що стосуються російських та радянських діячів політики, літератури та мистецтва.

ZAXID.NET, 8 квітня 2022 р.

Віктор Гайний записався у нашу свідомість передусім як актор Українського національного театру у Пряшеві (УНТ), але й чехословацького кіно, як автор кількох п'єс і радіоп'єс та як поет, лауреат Премії Івана Франка СЛФ.

Віктор Гайний народився 22.04.1932 в Гуто-Марятині Житомирської області України в родині волинських чехів, які 1947 року повернулися на свою історичну землю – в Чехію. В Україні закінчив середню школу, але в Чехії працював на заводі як некваліфікований робітник, і доля чи муза повеліла йому 1949 року, щоб він подався до Пряшева, до УНТ, з яким потім поєднав усе своє творче і художнє життя. Спочатку в театрі грав на гітарі, на акордеоні і пізніше перейшов у драматичний колектив, в якому виявив свій талант як актор і драматург. Він був самоуком-актором. Природний талант виявився у згаданих видах мистецтва – драматургії і поезії. Мельпomena йому допомагала на всіх дорогах мистецького життя. УНТ став для нього «університетом художнього життя» (Й. Фельбаба). Як художньо ріс театр, так зростав і талант В. Гайного. Він зумів прекрасно виконати роль таких персонажів української класики, як Стецько («Сватан-

ня на Гончарівці»), Святослав («Сон князя Святослава»), Лукаш («Лісова пісня»), Хома («Ой не ходи, Грицю»), чи світової класики, як Яго («Отелло»), Вурма («Підступність і любов»), Крюгер («Біла хвороба»).

Він добре репрезентував своє мистецтво у кінофільмах «Поїзд дитинства і надії», «Дукля – брама додому», «Косіня Яструбової луки», «Танкова бригада», «Світла пристань» тощо. Та й в інших виставах УНТ показав себе у доброму світлі. Особливо тепло вітали артистів УНТ та й В. Гайного сільські глядачі, але й глядачі міст Словаччини, Чехії, навіть України.

В. Гайний був чуйною, спостережливою людиною, яка вміла побачити в житті людини чи суспільства факт, подію і художньо узагальнити, типізувати, виявити при цьому свої почуття і погляди та вивести їх на сцену театру правдиво. Спочатку як драматург не ставив перед собою якихось важливіших філософських проблем життя.

Писав так, як бачив чи думав про дане явище – проблему, конфлікт. Художнє узагальнення, типізація прийшли з часом, поступово. Як мінялися наші люди, суспільство, так мінявся, зростав й драматург В. Гайний. Намагався проникнути в глибину людської душі, зрозуміти і вивести на сцену добро і красу людини чи окремі явища суспільства та при цьому засудити зло, яке не спить і приходиться до людини; намагався показати на сцені те, що було актуальне і непокоїло його душу. Важливо, що він зумів побачити конфлікт між добром і злом, намагався його розв'язати так, щоб глядачі і читачі повірили, що треба боротись за добро.

В світ художньої літератури В. Гайний вступив публічно одночасно як драматург і поет. Того ж самого 1959 року появилася перша його п'єса «Одного чудового дня» та перша поетична збірка «Шумлять Бескиди». Він став на роздоріжжі бути поетом чи драматургом, бо обидва твори були прийнятні позитивно глядачами і читача-

ЮВІЛЕЙ ВІКТОРА ГАЙНОГО
(3 нагоди 90-річчя від дня народження)

Вітаємо з ювілеєм

16 квітня цього року своє 80-річчя відзначає ветеринарний лікар, педагог д-р ветеринарних наук (1991), професор (1992) Іван Микула.

Іван Микула народився 16 квітня 1942 р. в Ужгороді, але все його життя тісно

пов'язане з Пряшевом, де він провів дитинство та юнацькі роки і де закінчив українську середню школу у Пряшеві (1959). Після здобуття середньої освіти продовжив навчання в Університеті ветеринарної медицини у Кошицях (1965). Працював у Державному ветеринарному інституті (м. Пряшів, 1965–67), Дослідному імунологічному інституті с. Шариські Михаліяни (1967–78). Від 1978 р. працює в Університеті ветеринарної медицини у Кошицях: 1982–87 рр. – завідувачий відділом мікробіології

(Закінчення з 1. стор.)

шпіони Уоллейс, Стутс та інші. В. Гайний поповнив літературу, яка займалась боротьбою між двома таборами, між Заходом і Сходом. Між добром, яке репрезентував Схід і зло – Захід. В. Гайного надалі хвилювала тема боротьби між двома таборами і продовжив її у п'єсі «Недокінчений епізод» (1963). Коли в першій п'єсі дія відбувається переважно на Заході, у другій – в Словаччині, на металургійному заводі ВСЖ, де теж існують два протилежні табори: чесні робітники та інженери, очолювані Ставровським, і різні саботери, оплачувані закордонними силами. Образ позитивного героя Ставровського вийшов переконливіше, ніж образ Дртіла із попередньої п'єси.

Іншого змісту і художню якість представляє п'єса «Гома про любов» (1967). Драматург В. Гайний намагався перейти в ній від «макросвіту до мікросвіту» (І. Фельбаба). В п'єсі зобразив любов легковажного Вадима до ромки-циганки Вероніки, яка закінчилася трагічно. Автор порушив ряд морально-етичних тогочасних проблем, які, жаль, мають місце в нашому суспільстві і сьогодні. Коли в перших двох творах автор ставив проти себе два світи та їх мораль (Схід і Захід), то в п'єсі «Світло і тінь» (1969) вирішує проблеми дружби, честі і зради, егоїзму, носіями яких є друзі Щасний і Смерек. Якщо Щасний визнає свою помилку – зраду бойової дружби, то Смерек готовий

та імунології, 1987–2007 рр. – завідувач кафедри мікробіології, імунології та зоогієни. Був членом комітету Словацького імунологічного товариства Словацької академії наук.

В центрі його наукових інтересів є плазмиди резистентності та віруленції, молекулярна біологія.

Брав участь в експериментальному виробництві ліків проти антраксу, тваринного грипу, поносу телят і свиней.

Опублікував понад 100 наукових статей, автор 8 патентів, реалізував кілька нових технологій для виробництва біопрепаратів.

Іван Микула – автор підручника «Vybrané kapitoly z veterinárnej imunológie» (Košice, 1991); також брав участь у створенні посібників «Veterinárna mikrobiológia» (1985), «Veterinárna mikrobiológia a imunológia – Genetika baktérií, bakteriofagov a plazmidov» (1981), «Veterinárna mikrobiológia a imunológia. Všeobecná mikrobiológia (1982; uci – Братислава), «Klinická veterinárna farmakológia» (Martin, 2007).

Своєю невтомною науково-дослідною працею здобув заслужений авторитет в наукових колах.

З нагоди життєвого ювілею бажаємо нашому ювіляру міцного здоров'я, творчої енергії та життєвого оптимізму.

На многая і благая літа!

-мі-

Календар

1.5.1497 р. – мученицькою смертю від татар загинув митрополит Київський Макарій (525). Нетлінні мощі святого покаяються у Володимирському соборі в Києві.

1.5.1947 р. – народився педагог, юрист, член Центральної ради СРУСР Юрій Шпірко (75). Помер 14.3.2022 р. в Кошицях.

3.5.1897 р. – народився український режисер і актор Януарій Бортник (125). Звинувачений у націоналізмі і розстріляний 16.1.1938 р.

3.5.1867 р. – народився у Свиднику громадсько-політичний діяч Юрко Лажо (155). Помер 28.5.1929 р.

4.5.1972 р. – помер педагог, громадсько-культурний діяч Василь Ванчишин (50). Народився 4.6.1932 р. в Корейцях Свидницького округу.

5.5.1907 р. – народилася українська письменниця Ірина Вільде (115). Померла 30.10.1982 р.

5.5.1932 р. – народився культурно-освітній діяч, функціонер Культурного союзу українських трудящих Михайло Гірняк (90). Помер 17.3.1998 р.

6.5.1947 р. – у Варшаві уряди УРСР і Польщі підписали протоколи щодо закінчення репатріації українського населення з території Польщі в Українську РСР та польських громадян із території УРСР – до Польщі. (75)

6.5.1937 р. – народився в Михалівцях педагог, поет Сергій Макара (85).

9.5.1932 р. – народився в Сукові Меджилабірського округу педагог, культурно-освітній діяч Юрій Липчак (90). Помер у серпні 2003 року.

11.5.1927 р. – заснована Американська Академія кінематографічних мистецтв і наук (95). Академія відома по усьому світі своєю щорічною премією «Оскар».

13.5.1932 р. – народився в Кечківцях Свидницького округу письменник, літературознавець, громадсько-культурний діяч, проф. Юрій Бача (90). Помер 25.1.2021 р. в Пряшеві.

15.5.1862 р. – народився у Кам'йонці Старолубовнянського округу громадський діяч, правник Костянтин Мачик (160). Помер 1938 р.

15.5.1932 р. – декретом уряду СРСР за підписом Сталіна оголошено «безбожну п'ятирічку»; мета – до 1 травня 1937 р. «ім'я Бога має забути ся по всій країні» (90).

16.5.1817 р. – народився видатний український історик, поет-романтик, мислитель Микола Костомаров (205). Помер 19.4.1885 р.

18.5.1912 р. – народився український письменник Вадим Сопко (110). Помер 12.9.1981 р.

18.5.1917 р. – народився в Глинному Вороніського округу педагог Йосиф Кандала (105). Учителював у Пряшівській російській гімназії, вчительській академії та в інших середніх школах Пряшева. Помер 28.3.2004 р. в Пряшеві.

18.5.1927 р. – народився в Миківці педагог, історик літератури Василь

Хома (95). Помер 20.4.2017 р. в Братиславі.

19.5.1762 р. – народився німецький філософ, представник класичної німецької філософії Йоганн Готліб Фіхте (260). Помер 27.1.1814 р.

20.5.1922 р. – народився прозаїк Іван Чендей (100). Помер 29.11.2005 р.

20.5.1937 р. – народився у Видрані Меджилабірського округу поет Петро Гула (85). Помер 18.1.1980 р.

20.5.1942 р. – народився український поет і перекладач Петро Скунець (80). Помер 30.4.2007 р.

21.5.1882 р. – помер церковний діяч, прашівський єпископ Николай Товт (140). Народився 10.8.1833 р.

22.5.1932 р. – народився у Шариському Шавнику Свидницького округу педагог, літературознавець Андрій Червеняк (90). Помер 11.2.2012 р.

22.5.1962 р. – помер закарпатський прозаїк Матвій Тевельов (60). Народився 20.3.1908 р.

23.5.1942 р. – народився в Токайку Стropківського округу актор Іван Стropковський (80).

24.5.1742 р. – помер гетьман Війська Запорозького Пилип Орлик (280). Народився 21.10.1672 р.

24.5.1882 р. – народився український композитор Кирило Стеценко (140). Помер 29.4.1922 р.

24.5.1912 р. – народився український письменник Михайло Стельмах (110). Помер 27.9.1983 р.

24.5.1942 р. – у Празі чеські патріоти смертельно поранили нацистського намісника Богемії і Моравії Рейнхарда Гайдріха (80).

25.5.1927 р. – народився в Чабинах Меджилабірського округу педагог, громадсько-культурний діяч Іван Мороз (95). Помер 7.11.2021 р. в Гуменному.

30.5.1887 р. – народився український скульптор Олександр Архипенко (130). Помер 25.2.1964 р.

30.5.1912 р. – народився у Великому Березному на Закарпатті історик, літературознавець, перекладач Юрій Гривняк (105). Помер 20.12.1992 р.

30.5.1887 р. – народився Олександр Архипенко, українсько-американський скульптор і художник, педагог, один з основоположників кубізму у скульптурі (135). Помер 25.2.1964 р.

31.5.1947 р. – народився в Кошицях журналіст Борис Іванчов (75). Помер 14.11.1999 р.

У Словаччині допоможуть провайдерам, які хочуть транслявати українські канали

Рада з питань мовлення та ретрансляції Словацької Республіки започатковує надання допомоги й консультації усім провайдерам медіапослуг, які можуть і бажають включити українські програми до своїх послуг. Про це повідомила голова словацького регулятора Марта Даниєлова.

Зазначається, що також Рада з питань мовлення та ретрансляції надіслала дані про телеканал

«RADA TV» до кабельних і IPTV/OTT-провайдерів країни.

«Ми знову пропонуємо свою допомогу, якщо вони ухвалить позитивні рішення щодо включення каналу до своєї пропозиції», – додала Даниєлова.

Станом на 28 березня тридцять країн Європи повністю або частково вимкнули зі свого ефіру російські пропагандистські канали.

оновлювати спалені села і будувати нове життя. Передавав також своє захоплення красою і могутністю Карпат. Збірка «Весінній передзвін» (1972) складається переважно із інтимної лірики. Аж дивує, що збірка з таким змістом вийшла друком в період т. зв. політичної консолідації, коли вимагалось писати лише ангажовану поезію. Опісвув в ній красу кохання, вірності, любові між партнерами, жіночого тіла, але й красу та гармонію в природі і натякає, що такої гармонії часто бракує людям. Найкращою збіркою, як на мене, є збірка «Стежками гаїв» (1981), яка була оцінена Премією Івана Франка СЛФ. В ній виступає як зрілий поет. За змістом збірку можна вважати політематичною, бо в ній знаходимо вірші інтимні, любовні, пейзажні, громадські. Своїм змістом до неї примикає й поема «Весняна балада». Вірші В. Гайного виходили словацькою, чеською і мадярською мовами та в Україні. Не було антології нашої літератури, в яку би не було включено і його поезію.

Нарешті хочеться згадати ще кілька необхідних для мене моментів нашого спілкування, які характеризують його як людину чесну, щиру, яка більше дбала про інших, ніж про себе. Я Віктора знав від 1959 року, коли перечитав збірку «Шумлять Бескиди» і бачив виставу п'єси «Одного чудового дня» в УНТ. Тоді ми потоваришували, але інтенсивніше ми спілкувалися аж коли ми стали членами ко-

мітету Української секції ССП. В комітеті і поза комітетом він активно боровся за реабілітацію наших письменників, які були виключені із Спілки і їм було заборонено друкуватись. Це питання наразі було вирішено і завдяки нашій постійній ініціативі позитивно. Разом ми брали участь у з'їздах ССП і СЧСП. Всюди гордо заявляв, що він український письменник. Тішило мене, що очолив як режисер студентський театр «Смолоскип», який складався переважно із студентів-україністів обох прашівських факультетів університету. Тоді я був завідувачем кафедри української мови і літератури ФФ УПІШ і його ініціативу я підтримував та факультет дав йому похвальну грамоту. Ставили його п'єсу «Мрійники», якою здобули на «Мартинській жатві» призове місце. Знав я його як людину, яка сильно любила правду, честь і життя. Не можу забути моменту, коли я його відвідав у лікарні на «АРО», десь тиждень до його кончини. Він був тяжко хворий, не міг піднятися з ліжка, але мене підбадьорював, хоч сам цього потребував, щоб я не резигнував, коли мене вивдворили з факультету, просив, щоб я далі пропагував українську літературу. Часто казав, що правда завжди перемаже.

Я переконаний, що Віктор Гайний заслуговує, щоб ми не забували, що він зробив для нашої української культури.

Віктор Гайний помер 15.1.1994 р.

Михайло РОМАН.

ЮВІЛЕЙ ВІКТОРА ГАЙНОГО

йому пробачити зраду. Цю філософсько-моральну проблему автор вирішив на користь правди і честі. Інший конфлікт В. Гайний зображує у п'єсі «Мрійники» (1974). Замість суспільного конфлікту розроблює внутрішній, людський конфлікт. В центрі твору стоїть колишній в'язень Бухенвальду професор музики Терен, його донька Ліда та молодий музикант Тоні, який зустрів «зграю» молодих людей: Рійо, Кайо, Мері, Бобі, які вели зовсім протилежний спосіб життя, мріяли про багатство без роботи. Дійшло до трагедії. Тоні нещасний, бо був свідком трагедії і гадав, що він винен. П'єса написана динамічно, художньо переконливо. Кожен персонаж мріяв про щось інше. Але трагедія змінила їх плани. Всі вище наведені п'єси вийшли окремою книгою під назвою «Гома про любов» (1978).

Крім наведених п'єс, В. Гайний ще написав п'єси «Там, де щебечуть солов'ї» (1983) та «Пригоди чотирьох зайченят» (1987), які не лише змістом, але й конфліктами і проблемами відрізняються від вище названих. В першій автор вирішує проблеми – конфлікт між батьком і сином та між головою артілі і артільниками-лідерами, які частіше заходять у корчму, ніж на артільне поле. П'єсу збагатив піснями, танцями, чим

Одна з нас...

3 травня 2022 року відмічає свій життєвий ювілей Світлана Шолтес (дівоче прізвище Кундрат) – педагог, перекладач, волонтер. Справжня прайшівчанка. Народилася і навчалася від дитячого садочка по вищий

учбовий заклад у Пряшеві. В 1968 році почала навчатися в Основній дев'ятирічній школі з українською мовою навчання на вулиці Револучна № 13 у Пряшеві а в 1977 році тут продовжувала навчатися в Гімназії з українською мовою навчання ім. Т. Г. Шевченка у Пряшеві (теперішня назва школи – З'єднана школа ім. Т. Шевченка з українською мовою навчання, вул. Сладковичова 4, Пряшів).

Українська мова супроводить нашу ювілянтку від колиски дотепер. Світлана Шолтес у 1986 році закінчила Педагогічний факультет Університету ім. П. Й. Шафарика. За освітою являється викладачем словацької мови та образотворчого мистецтва, наперекір тому вона постійно утримує безпосередній зв'язок з українською культурою, українською літературою, українською мовою, декілька разів уже відвідала Україну, багато разів побувала у Києві, де у неї живуть хороші друзі. Починала працювати в ОШ у Шариських Богдановича біля Пряшева, потім в ОШ Важецька № 11 у Пряшеві, та знають її також у Сабінові, Кошицях, Свиднику та австралійському Сідней. Проживає і робить свою непомітну роботу у Пряшеві, де разом із своїм чоловіком Петром виховали двох дітей; сина Петра і дочку Михаелу. В 1987 році захистила титул доктор педагогіки та незабаром поступово почала цікавитися перекладом художньої літератури, а від 2007 року перекладом науково-популярної літератури та фаховим перекладом документів.

З її багатьох перекладів можна згадати переклад з української мови на словацьку мову – переклад части-

ни автобіографічної книжки автора Левка Довговича «Хроніка – Життя політичного в'язня № 2А 424», яка вийшла 2014 року у Пряшеві або переклад на словацьку мову монографії Надії Вархол, довголітнього працівника СНМ – Музею української культури у Свиднику «Народна демонологія українців Словаччини», надрукованої у 2017 році у Свиднику, яка є першим двомовним словацько-українським синтезуючим дослідженням одного з найбагатших і найцікавіших проявів традиційної народної культури.

Від 2017 року в рамках своєї компанії «СВЕМІ» ювілянтка стала душею для більше ніж сотні українських студентів, які навчалися і навчаються у вузах Словаччини. Наразі вона викладає словацьку мову для українських студентів перших курсів Кошицького Технічного університету (TUKE) посередництвом мовної школи «TOB Vista» (Vista, s.r.o.), співпрацює з неприбутковою організацією «GenVBI» (GenVE), яка займається сучасними проблемами інтеграції українських студентів, а тепер вже і біженців до словацького середовища.

Знання словацької, української, російської та інших мов дають добру основу нашій ювілянтці фахово справлятися з викликами, які в наш нелегкий час ставить перед суспільством життя. Маючи чутливе серце, ювілянтка відгукнулася і працює як волонтер в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві, де вона проводить щотижневі курси словацької мови для біженців – в основному жінок, яким допомагає гуманітарною допомогою. Для діток біженців, крім курсів словацької мови, наша ювілянтка надає і психологічну допомогу – проводить разом з ними арттерапію у приміщеннях нововиконаної вищезгаданої організації «GenVBI», повна назва якої «Generation WE», що означає Генерація МИ на вулиці Ваянського, 17 у Пряшеві. Результатом її роботи з дорослими і дітьми є поліпшення психологічного клімату біженців, швидка інтеграція до словацького середовища, що є великою допомогою у складній військовій ситуації.

Життєвий ювілей у нашої ювілянтки неначе і невеликий, але вже багато чого зроблено. Від широкого серця бажаємо їй міцного здоров'я, радості з виконаної праці, покою у родині та багато-багато творчих здумів.

З роси і води, на добру сотню літ, дорога Светя!

Однокласники.

Звичаї нашого села
ВЕЛИКДЕНЬ

В Остурні – у найзахіднішому селі – зберігся старовинний звичай: кладення кошків з ритуальною їжею на могилах померлих, що доказує зв'язок цих свят з культом мертвих.

У Великій Полянці люди від церкви бігли один поперед другим, бо вірили, що коли скоріше прийдуть додому, то їм будуть добре роїтися бджоли.

У Габурі люди також передбигалися, щоб скоріше прийти додому, бо вірили, що хто першим буде з паскою вдома, завжди першим буде й на полі.

У Ребетівці вірили, що хто скоріше прийде з паскою додому, той в літі скоріше справиться з сіном.

У Красному Броді вірили, що той, хто останнім прийде з паскою додому, до рока вмре.

У Красному Броді коли приходили додому з паскою, йшли окропити довкола хату.

У Фіяші на Воскресіння, як посвятали паску й приходили додому, клали яйце до стайні, щоб їхні корови були такі округлі, як оті яйця. А на гної ілі яйце, щоб їх корови не хворіли.

У Дубовій, як поверталися з паскою додому, три рази оббгали

хату довкола і лише тоді входили до неї. Коли починали їсти, то з калача (паски) три рази відрізували по куснику і тримали їх під час цілого року. Коли в хаті хтось хворів, то тим його обкурювали.

У Полаті, як люди поверталися додому з пасками, брали свячену сіль і кропили нею довкола хату, щоб влітку до неї не вдарив грим та щоб гусениці не ілі капусту.

У Чабинах на Великдень, повернувшись з церкви, хату також навколо обсипали свяченою сіллю, щоб до неї не влізли змії.

У Вишньому Орлику на свячення несли яйця, масло, жовтий сир з яйцем, солонину, ковбасу, саламя, яблука, хрін і т. п. Після посвячення кожний поспішав додому якнайскоріше, що означало, щоб і кожний був такий «хитрий».

В Сукові, коли вже сиділи за столом, господар ножем перехрещував паску на спідньому боці і з чотирьох боків відрізував малі крайці, потім клав їх у дзбанок на полицю: коли влітку гриміло, по одному крайчику кидали у вогонь, щоб грим не вдарив у хату.

Михайло Шмайда
«А іші вам вінчую», Пряшів, 1992).

Сторінки минулого (53)

ВЕЛИКА ІДА –
VELKÁ IDA
(окр. Кошиці – околиця)

«Історія Мукачівської єпархії» (1790) Івана Пастелія прослідковує становище приходів східної церкви серед української людності – русинів після укладення Ужгородської унії 1646 року. Ситуація ускладнилась тим, що після унії посилювався тиск латинських можновладців на приходи східної церкви на теренах нинішньої Східної Словаччини. Лише небагатьом віруючим східної церкви вдавалося зберегти свою належність до предківської церкви. Так було в Павлянах поблизу Нижніх Репашів, Гельцма-

нівцях, Порачу, Іглянах, Бальному, Юрському, Койшові, Колачкові, Опатці, Гильові, Кошицькій Белі, Вільшавиці (Подпрочи), Будулові, Топорці, Маркушівцях, Башівцях та інших селах.

Серед вірників, які зберегли свою належність до прабатьківської східної церкви у Великій Іді, Іван Пастелій наводить онду Драганчика з його жінкою разом з братом Георгієм, Уляну Танцар, Н. Рендлову, Белічака, Анну Боцманську.

В пліні років слід східної церкви у Великій Іді поступово розвивався. За переписом населення 2021 року із загальної кількості 3 911 жителів Великої Іди римо-католиками вважають себе 3 138 осіб, евангеліками – 26, реформатами – 181 особа,

Історичні паралелі

Київ, 10-те квітня. Погодний віджет у смартфоні повідомляє: 9°C. Відчувається як 9°C.

Нарешті. Ця відповідність сьогодні відчувається майже як диво.

Набагато частіше між реальністю та відчуттями сотні градусів і тисячі років.

Рік 2022-й. Острів Зміїний. «Руський військовий корабель, иди на х*й!».

Відчувається як 331 рік до н. е.

Філіп Македонський підійшов до стін Спарти і направив її захисникам пишномовне послання: «Я підкорив усю Грецію, у мене найкраще у світі військо. Здавайтеся, бо якщо я захоплю Спарту силою, якщо я зламаю її ворота, якщо я проб'ю таранами її стіни, то нещадно знищу все населення і зрівняю місто із землею!».

У відповідь отримав коротке: «Якщо».

Рік 2022-й. Маріуполь.

Відчувається як 480 рік до н. е. «Ще раз закликаю тих, хто перебуває у Маріуполі, терміново здатися, а то ввечері буде пізно», – це 14-го березня 2022-го висував ультиматум захисникам Маріуполя зірка Інстаграма Рамзан Кадіров.

Спартанський воїн Дієнекек отримав повідомлення, згідно з яким у персів під Фермопілами так багато лучників, що їхні стріли затулять собою сонце.

Дієнекек був лаконічним: «Добре, значить, боротимемося в тіні».

Рік 2022-й. Бородянка.

Відчувається як 1169-й. Війська князя Андрія Боголюбського беруть в облогу Київ.

Зростає інтерес до української мови

На популярній у світі платформі для вивчення мов Duolingo із початку російського вторгнення в Україну різко зросла кількість охочих вивчити українську мову.

У зверненні на підтримку України в Duolingo зазначають, що кількість опанувати українську у світі зросла на 577%.

«Найбільше тих, хто вивчає українську мову – у США, їхня кількість з початку війни зросла на 554%.

Українська мова досягла піку в США 28 лютого і відтоді залишається стабільною», – йдеться в повідомленні.

Найбільше зростання кількості людей, які вивчають українську, зафіксували у

«І грабували вони два дні весь город – Поділ, і Гору, і монастирі, і Софію, і Десятинну Богородицю. І не було помилування нікому і нізвідки: церкви горіли, християн вбивали, а інших в'язали, дружин вели в полон, силоміць розлучаючи з чоловіками їх, діти ридали, дивлячись на матерів своїх. І узяли вони майна множина, і церкви оголили від ікон, і книг, і риз, і дзвони з церков познімали...»

Запалений був навіть монастир Печерський святий Богородиці поганими, але Бог молитвами святої Богородиці оберіг його від такої біди. І був у Києві серед всіх людей стогін, і туга, і скорбота...» – свідчить літопис.

На щастя, духовні спадкоємці цього канонізованого Російською православною церквою вбивці байдужі до ікон та книг – їх більше цікавить «денацифікація» міксерів, килимів і біжутерії вбитих ними.

До речі, князя Андрія занепасти саме слоган «можемо повторити». Після невдалого походу на Київ і Вишгород 1173-го його вбили свої ж бояри. Тіло князя лежало надворі, поки народ грабував його хоромі.

Рік 2022-й. Буча.

Відчувається як 1708-й. «Найсвітліший» російський князь Меншиков «демилітаризує» український Батурин.

«Місто було взято і віддано на розграбування. Те, що солдати не могли взяти з собою, стало здобиччю вогню, який пожег навіть частину міста. Фортифікації було знищено вщент, а жителі міста загинули, піддані найжорстокішим

а греко-католиками – 41 особа, православними – 8. Щодо національної приналежності картина така: 1919 жителів словацької національності, 294 угорської, 1 428 ромської, 10 чеської і лише в 3 осіб виявлено належність до русинської і в 3 осіб до української національності. У 247 осіб не було встановлено національну приналежність.

Додаймо на цьому місці, що в 1963 році Другий Ватиканський Собор створив передумови для ширшого використання національних мов у богослужінні замість латинської. Це рішення щодо використання національних мов було закріплене в 1970 році. Тим самим було покладено початок переходу відправ з церковнослов'янської мови на словацьку і в значній частині греко-католицьких приходів на території Словаччини.

-мі-

тортурам: одних посадили на палі, інших повісили або четвертували», – писав французький історик XVIII століття Жан-Бенуа Шерер.

Рік 2022-й. Нещасний випадок у Театрі російської армії.

Відчувається як Данило Хармс без прив'язки до часу.

У фіналі п'єси Хармса «Невдала вистава» маленька дівчинка каже: «Тато просив передати вам усім, що театр зачинається. Нас всіх нудить!».

У Театрі російської армії в Москві один із глядачів випав із балкони та помер на місці.

За дивним збігом обставин в театрі проходив ювілейний концерт Сергія Трофімова, автора альбомів «Аристократія смітника-1», «Аристократія смітника-2», «Аристократія смітника-3: Девальвація», «Аристократія смітника-4»: Основний інстинкт» і «Я живу в Росії», довіреної особи Путіна на виборах 2012-го і одного з тих, хто підписав колективне звернення діячів культури РФ на підтримку анексії Криму.

Театр російської армії може бути небезпечним для життя. І, на жаль, глядачів тут не існує – лише учасники кривавої вистави або її співучасники.

Рік 2022-й. Чорнобиль.

Відчувається як заявка на Дарвінівську премію, яку щорічно вручають, за «покращення людської природи шляхом знищення тупикових генотипів».

Російські «визволителі» копали голіруч траншеї в радіоактивному «рудому лісі».

Завіса. Кінець історії.

Михайло КРИГЕЛЬ,
редактор, журналіст
Українська правда,
10 квітня 2022 р.

призначався для волонтерської допомоги Україні.

У Duolingo також зазначили, що збираються спрямувати доходи від реклами, які отримують від людей, що вивчають українську мову, на допомогу Україні.

«Ми також контактували з Міністерством освіти і науки України та обговорюємо додаткові способи підтримки їхніх студентів.

Наприклад, тест з англійської мови Duolingo буде безкоштовним.

Duolingo також планує запуск українськомовного інтерфейсу – йдеться в повідомленні.

Михайло ЗАГОРОДНІЙ.

Україна вдячна Словаччині за допомогу

В українських засобах масової інформації часто фігурують Словаччина і Чехія, які надають посильну військову допомогу Україні. Як відомо, Чехія чи не першою з європейських країн почала поставляти в Україну наступальну зброю.

Видання **DefenseExpress** вважає таку допомогу Словаччини «першою ластівкою» у надзвичайно складний для України час (мова йде про 8 березня, коли Україні конче потрібно було «закрити небо» перед ворожими ракетами і авіацією). Додаймо, що Збройні Сили України можуть вже найближчим часом отримати у своє розпорядження перший зразок далекобійної артилерії стандарту НАТО. Мова йде про самохідні артилерійські установки Zuzana, продаж яких обговорюється між Україною та Словаччиною.

Словаччина передала Україні ЗРК С-300 – офіційно

«Перша ластівка» передачі Україні повноцінної засоби протиповітряної оборони: дякуємо Словаччині за С-300.

Словаччина передала Україні зенітний ракетний комплекс С-300. Про це офіційно повідомив прем'єр-міністр країни Едуард Гегер.

«Український народ сміливо захищає свою суверенну країну та й нас. Наш обов'язок допомогти, а не залишатися на місці й заплочувати очі на втрати людських життів від агресії Росії», – повідомив Гегер.

Також у мережі вже з'явилося відео з перекиданнями залізницею ЗРК С-300 до України. Час та місце фільмування не повідомляється.

Слід зазначити, що питання передачі Україні повноцінних засобів протиповітряної оборони активізувалось ще наприкінці березня. Тоді помічник міністра оборони США з питань міжнародної безпеки Селеста Уолландер повідомила, що тривають перемовини з рядом країн з метою передачі ними Україні засобів ППО, які добре знайомі ЗСУ та одразу будуть готові до використання.

Зазначимо, що, відповідно до відкритих джерел, у словацької армії на озброєнні знаходилась одна батарея С-300ПМУ з ракетами, які забезпечують ураження цілей на відстані до 75 км.

DefenseExpress,
08 квітня 2022 р.

Вісті з України

НЬЮ-ЙОРК. Війна в Україні може привести понад 1/5 людства до злиднів, нужденності та голоду в масштабах, небачених десятиліттями, написав у Twitter генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш. – «Сдине міцне рішення війни та її наслідків для найбільш вразливих і найвразливіших людей у світі – це мир». Раніше голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що розв'язана Росією війна в Україні

загрожує продовольчій безпеці у всьому світі.

КИЇВ. Після того, як українські захисники поцілилися у ракетний крейсер «Москва», сумарна кількість крилатих ракет кораблів ЧФ РФ, що перебувають в Чорному морі, зменшилася до 56. Ввечері 13 квітня стало відомо, що українськими протикорабельними ракетами «Нептун» вразили ракетний крейсер «Москва» Чорноморського флоту

МАКСИМ БЕРЕЗОВСЬКИЙ

2.4.2022 року минуло 245 років з дня народження українського композитора, диригента, співака Максима Березовського. «Серед українських композиторів виділяється ...Максим Березовський, – писав у спогадах історик мистецтва, член Санкт-Петербурзької Академії наук Якоб фон Штелін, – надзвичайно обдарований, має смак і мистецтво створювати витончені композиції церковних творів. Вдало поєднує пристрасну італійську мелодію з ніжною грецькою». У середині 60-х XVIII ст. він став визна-

ним композитором при імператорському дворі. Написав один із найвизначніших творів – хоровий концерт на псалом Давида «Не покидай мене у пору старості».

Під час навчання у Італії Березовський перебував під покровительством Джованні Батісти Мартіні-монаха – композитора, музикознавця, найкращого музичного педагога в Європі, учителя Вольфганга Амадея Моцарта. Він вважав Березовського одним із найталановитіших та улюблених учнів. Наполі, аби 1771-го молодому композитору присвоїли статус іноземного члена Болонської філармонійної академії.

1773-го прем'єра опери «Демон-фонт» тріумфально відбулась у Лівор-

З листків календаря

но. Місцева преса із захопленням відгукувалась про оперу та її автора. У Італії композитор став упізнаним.

Після повернення Березовський працював у придворній капелі без «визначеного заняття». Заробляв переписуванням нот, жив у борг. Не мав нового костюма, в якому міг би ходити на концерти. Без надії на краще у 31 рік покінчив життя самогубством.

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ

5.4. минуло 80 років з дня смерті українського поета, історіософа і мислителя Василя Миколайовича Пачовського.

Народився поет 12 січня 1878 в Жуличах біля Золочева. Його батько – сільський священник, патріот і народовець. Мати Марія походила з роду Боярських, в якому теж було багато священників.

1886 року Василь пішов до школи, а 1889 його віддали до польської гімназії у Золочеві. 1891 року, коли помер батько, син мусив часто голодувати. Вчителював у гімназіях Львова (1909) та Відня і був одним з організаторів літературної групи «Молода муза».

В 1915-18 рр. працював у таборах військовополонених українців в Австрії та Німеччині. На заклик «Союзу Визволення України» працював у Перемишлі і Львові. З приходом українців із царської армії вів там національно-освідомлю-

ючу, освітню й видавничу роботу.

1919 переїхав до Ужгорода, де став редактором часопису «Народ». В 1920-29 рр. Василь Пачовський – професор Ужгородської та Берегівської гімназій, а у 1933 році після повернення до Галичини був викладачем Львівського університету. З приходом більшовиків став учителем української мови в середній школі, де вчив ще до війни. Брав участь у засіданнях Організаційного комітету письменників Львова у Клубі письменників.

В 1940 року йому запропонували викладати українську мову у Львівському університеті. Помер поет у Львові навесні 1942 року від застуди.

Василь Миколайович Пачовський 40 років невтомно працював для літератури і створив близько 30 творів, а всі його писання налічують півсотні назв, але більшість так і не було видано. Належав до «Молодої Музи», гуртка українсько-галицьких поетів, які наслідували західноєвропейській модерністській напрям у літературі, її органом було видавничтво «Світ», що діяло в 1906-1909 роках.

-мі-

Традиційна народна культура в науковому аспекті

ці під однойменною назвою.

Відкривається збірник передмовою Дани Мотичкової та Катерини Седліцької «Традиційні культурні контексти в споживанні алкоголю та куріння», в якій наукові працівники Академії наук Чеської Республіки в Празі розглядають найстарші джерела фахової літератури, присвячені цій темі на сторінках журналі; далі друкується обширна розвідка Марти Кондрової «Алкоголь як частина календарних та сімейних звичаїв на Словачку» – дослідниці із Словацького музею в Угерському Градішті; тема «Алкоголь та куріння в моравських народних піснях» стала предметом дослідження Габрієли Смержічкової (Словацьке музеум в Угерськем Градішті); «Алкоголь як універсальний лік на Волині та після Чорнобиля» Вероніки Беранської з Етнологічного інституту АНЧР в

Празі; «Відбиток пиття алкоголю та куріння в керамічних продукціях» Алени Калинової з Етнографічного інституту Моравського земського музею в Брні; «Корчма та її місце в житті регіону Кисуц» Мар'яна Лешака з Кисуцького музею в Чадці та наукові розвідки інших фахівців.

Результатом дослідження цієї проблематики на території Північно-Східної Словаччини, де проживає українське населення, репрезентує праця «Алкоголь як частина традиційних обрядів та фольклорних проявів українців Словаччини» фольклористів Йосифа Вархола та Надії Вархол із Свидника. Алкоголь зіграв важливу роль в традиційній обрядовості, особливо в передвесільний час на спросинах, коли заздоровий келишок був ознакою згоди дівчини, батько якої виливав залишок спиртного за себе. Крім за-

безпечення молодожонам достатку в майбутньому, була це й певна форма жертви. В Старинській долині молодий, сидючи з молодією за столом, не смів доторкнутися пляшки з горілкою голою рукою, лише з хустинкою, яку йому подарувала наречена.

Подібні звичаї зафіксував польський етнограф Оскар Колдберг в XIX ст. при описі традиційного весілля в Україні. На хрестинах, подібно як і на весіллі, неабияку роль виконував *чопнар*, *чопар*, який частував присутніх чаркою горілки, причому пилося з однієї чарки (*крегерлику*). В обрядових весільних піснях висміюються з *чопнаря* із-за його неточного наливання й радять йому йти навчитися *чопнарити* в школу або вилікувати свій зір в Левочі. Деякі магичні дії не обійшлися без палінки: віз із сполошеними кінями

зупиняли таким способом, що пляшку з неміряною палінкою кинули на дишель; п'яниці звикли у волоссячко насипати свячену сіль, щоб нечистий від нього відступив й не вводи його в гріх. В статті наведені зразки пияцьких пісень та народної пареміології, з яких наведемо один приклад – опанті, повернувшись в рідний край з колишнього Радянського Союзу, перед випиттям повної чарчини промовляли такий саркастичний діалог, віддзеркалюючи тамтешні відносини: – *Водичко Христова, ти одкуда? – З Ростова. – Паспорт есть? – Нема. – Вот тебе тюрьма, –* після цих слів вляли до себе об'єм келишка.

Науковий збірник є продовженням цілої низки надзвичайно цікавих та успішних етнологічних студій, тематично спрямованих на окремі аспекти традиційної духовної культури, як, наприклад, «Дари та обдарування», «Зооморфна тематика в народній традиції», «Світ чоловіків та жінок», «Лікування в народній традиції» та багато інших.

Й. В.

Tradiční kulturní kontexty pití alkoholu a kouření. Petr Číhal, Vítězslav Vilímek (eds.). Slovákce muzeum v Uherském Hradišti 2021, 327 s.

В другій половині 2021 року в Slovákce muzeu в Угерському Градішті відбулася Міжнародна наукова конференція на тему «Традиційні культурні контексти споживання алкоголю та куріння». Нещодавно вийшов друком Науковий збірник матеріалів із згадуваної конферен-

НОВЕ ЖИТТЯ

KULT
MINOR

sk. Počítačová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 72. Šéfredaktor Miroslav Pľuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видеа Союз русинів-українців СР. Рік видання 72. Головний редактор Мiroslav Pľuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просубу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.

Видеа Союз русинів-українців СР. Рік видання 72. Головний редактор Мiroslav Pľuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просубу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.